

STEMMEN UIT HET VRIJZINNIG CENTRUM DE HOEKSTEEN

VOORBURG - SASSENHEIM/LISSE

Adres: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg
Telefoon 070 386 34 13

Sint Praxedis

Op de tentoonstelling van Johannes Vermeer in Amsterdam wordt een schilderij van een heilige getoond, die ik helemaal niet kende. Het is van de vrouw Sint Praxedis. De schatting is dat het in 1655 vervaardigd is, misschien in opdracht van Vermeers katholieke schoonmoeder. Sint Praxedis, die haar gedenkdag op 21 juli heeft, is een vroege heilige. Het verhaal vertelt dat haar familie, de familie Pudens in een grote villa in Rome woonde. Daar zou de apostel Petrus diverse malen op bezoek zijn geweest en onderdak hebben genoten. In de catacomben van de villa zou een geheime christelijke huiskerk gevestigd zijn. Twee dochters van de familie Pudens, Praxedis en Pudentiana, verzorgden bovendien in de villa de lichamen van de omgekomen christelijke martelaren die tegen de wilde dieren moesten vechten en op andere gruwelijke wijzen gedood werden. Er werden daar in de villa ook heilige sacramenten en relieken bewaard.

In de 9e eeuw werd in opdracht van paus Paschalis I op de plek van de oude villa de kerk of basiliek Santa Prassede gebouwd. Zijn moeder Theodora werd in deze kerk begraven. Het is een heel opvallend versierd gebouw met schitterende mozaïeken. Op die mozaïeken worden ongewoon vaak ook vrouwelijke heiligen afgebeeld.

Ook 'zusterlijk' gezeten in de kring met de discipelen. Op veel plaatsen staan de zusters Praxedis en Pudentiana samen. Bijvoorbeeld met Petrus en Paulus die hen naar Christus begeleiden alsof ze elkaar werkelijk persoonlijk kenden. Of de gezusters met engelen op weg naar het Lam Gods. De zusters waren dan wel niet zelf martelaren maar worden door hun hulp aan de martelaren en de kerk wel als zodanig vereerd. Als je nu nogmaals het schilderij van Sint Praxedis van Vermeer bekijkt, begrijp je dat inderdaad de man met het afgehakte hoofd achter haar een van de vele christelijke martelaren in Rome is. De vrouw op de achtergrond zal waarschijnlijk haar zuster Pudentiana zijn.

Op een mozaïek in een zij-kapel van de Sint Prassede staan vier vrouwen afgebeeld. Theodora, Praxedis, de maagd Maria en Pudentiana. Bij Theodora staat 'episcopa' vermeld: bisschop. Alle vrouwen dragen een bisschopskruis op hun borst. Hadden ze misschien ook een onderwijzende en bestuurlijke taak in de vroege kerk in Rome? Een gezelschap vrouwelijke katholieken heeft op basis van deze vrouwelijke 'hiërarchie' inderdaad geconcludeerd dat het om vier vrouwelijke bisschoppen gaat (of zou horen te gaan). Eerst Maria de moeder van Jezus, dan Praxedis en Pudentiana en als vierde Theodo-

St Praxedis, St. Prassede kerk Rome

In dit nummer o.a.

In memoriam	2
Van het bestuur	2
Van het secretariaat	2
Oecumenisch vrouwenwerk	2
Kerkdiensten en koor	3
Hoeksteenlezing I. Gerhardt	4
Boom van kennis	4
Excursie Rotterdam	4
Concert <i>Voor de Wind</i>	5
Doopvont St. Barthélemy	5/6
Uitnodiging wijkbijeenkomst	7
Agenda	8

Hoeksteenlezing

zo 2 april 10.30 uur
Een theologie voor de
serieuze zoeker
Spreker Hans Le Grand

do 13 april 14.30 uur
Algemene leden vergadering

ra. Een katholiek Italiaanse theologe en pastor zette in de jaren negentig van de vorige eeuw in de Saint Praxedis Church in New York deze traditie van vrouwelijke katholieke ‘bisschoppen’ voort.

Hartelijke groet,
Katrijne Bezemer

In memoriam.

Op 20 februari overleed mevrouw S. Koot op de leeftijd van 95 jaar. Sonja Koot werd naast haar lidmaatschap van de remonstranten vriend van De Hoeksteen in de periode dat er geregeld gemeenschappelijke kringen werden georganiseerd. Ze nam deel aan verschillende lees- en gesprekskringen. We leerden haar kennen als een belangstellende, breed geïnteresseerde, vriendelijke vrouw. Haar interesse in kunst, literatuur en muziek kwam in vele gesprekken naar voren. Helaas werd zij door afnemende gezondheid al vroeg beperkt in haar bewegingsvrijheid waarbij ook ‘het meerijden’ haar te zwaar werd. Op Ockenburgh werd afscheid van haar genomen met woorden en muziek. De voorganger van de remonstranten, ds. Antje van der Hoek, lichtte de muziekkeuze van Sonja op bijzondere wijze toe. Een neef en vriendin herdachten haar in warme bewoordingen. Wij wensen haar familie en vrienden veel sterkte toe met dit verlies.

Moge ze nu in het licht verkeren.
K.B. en G.S-B.

Van het bestuur

In de vergadering van 14 maart kwam, naast de gebruikelijke agendapunten, naar voren de voorbereiding op de voorjaarsledenvergadering in april en het aanstaande vertrek van de huidige vicevoorzitter uit het bestuur vanwege een komende verhuizing.

Door de inspanningen van vooral de voorzitter is er heugelijk nieuws te melden. Dhr. Jan Jager heeft zich bereid verklaard om opnieuw zitting te nemen in het Hoeksteenbestuur. Goed nieuws dus!! De bedoeling is dat hij zijn vroegere functie van secretaris weer op zich neemt en dat er een herschikking van taken van het vertrekkende bestuurslid komt.

Dit alles wordt uiteraard door het bestuur voorgelegd ter goedkeuring aan de leden op de komende ledenvergadering.

Tenslotte werd er aandacht besteed aan het jaarverslag van de vereniging.

W.T.

Oecumenisch vrouwenwerk Leidschendam Voorburg

Nooit te oud om te leren.

Na een goede start in de eerste maanden van 2023 hoopt de Vrouw en Geloof groep woensdag 19 april van 10 tot half 12 weer bij elkaar te komen in de Maartenszaal, naast de Martinuskerk, op het Oostende 56 in Voorburg, inleidster is dan Nellie Plaizier. Informatie eventueel via Plony Korving –Harteveld p.korving@outlook.com

Van het secretariaat

M.i.v. 1 april mogen wij verwelkomen Mw. Marianne Pombert als nieuwe vriend.

Bloemen

De bloemen uit de kerkdienst van 26 februari gingen namens u naar de heer W. Toes

Achter gebleven kleding

Kerkdienst en koor

Zondag 9 april Paasdienst

Voorganger Katrijne Bezemer

Orgel Albert van der Haven

Streaming Debbie Corbeels

M.m.v. het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse

Liederen die het koor zal zingen

U zij de glorie

Herr, deine Güte reicht so weit A.E. Grell

The Lord's Prayer J. Lees

Collecten:

1ste collecte eigen geloofsgemeenschap

2de collecte t.b.v. giro 555 samenwerkende hulporganisaties

Het bestuur heeft besloten om de 2de collecte per kwartaal te bundelen voor één goed doel.

Denkt u ook aan het bloemenbusje?

Kerkdienst en koor

Zondag 23 april 10.30 uur

Voorganger Nel Verburg

Organist Albert van der Haven

Streaming Debbie Corbeels

M.m.v. het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse

Liederen die het koor zal zingen

Otsje Nash anoniem

Wohin soll ich mich wenden? F. Schubert

Tui amoris ignem Taizé

Frits Muusse

Collecten:

1ste collecte voor de instandhouding van de eigen geloofsgemeenschap

2de collecte t.b.v. giro 555 samenwerkende hulporganisaties

Het bestuur heeft besloten om de 2de collecte per kwartaal te bundelen voor één goed doel.

Denkt u ook aan het bloemenbusje?

Ine Zantingh

DE MAGIE VAN IDA GERHARDT

Spreker Ine Zantingh

Zondag 7 mei, 10.30 uur

Entrée: € 8,00 p.p; leden en vrienden van de Hoeksteen € 6,00 (incl. koffie/thee)

De twintigste eeuw heeft heel wat literaire stormen gekend, waarvan die van de Vijftigers misschien wel de hevigste was. Veel dichters en hun werk gingen hierin kopje-onder, maar Ida Gerhardt niet: haar naam is nog altijd bekend, haar poëzie blijft springlevend. Het tragische is dat zijzelf altijd het gevoel heeft gehad miskend te zijn.

Wie was deze vrouw, hoe was haar leven, wat wilde zij tot uiting brengen in haar gedichten? Hoe dacht zij over poëzie?

In deze lezing horen we over haar leven, haar moeizame verhouding met haar moeder en de invloed daarvan op haar leven en werk, over het water, dat zo'n grote rol speelde in haar leven,

over haar fascinatie voor en kennis van de klassieke oudheid (zij was lang docente klassieke talen en vertaalde onder andere de *Georgica* van Vergilius), haar liefde voor taal.

Een aantal van haar gedichten zullen we lezen en bespreken; veel van haar werk is overbekend en het merkwaardige is dat het ons blijft aanspreken ondanks de wat plechtstatige en soms ouderwets aandoende taal. Hoe komt dat, wat is de magie van Ida Gerhardts poëzie? Daarnaast gaan we op zoek en verrassingen zullen ons deel zijn!

Boom van kennis

Wees blij met alles wat je snapt van de kennis die je aangereikt krijgt in de loop van je leven. Maar blijf niet haken achter de dingen die je nog niet snapt. Dan ga je forceren. Het is als een schilderij beoordelen met een geluidsmeter, als een melodie bestuderen onder een microscoop. Je hebt er nog niet de juiste instrumenten voor. Dit is o.a. als het eten van de boom der kennis. Doe het niet. Het leven zelf dat je leeft, de boom des levens, is een constante ontwikkeling en op een gegeven moment begint er toch iets te dagen. De schillen van wat je niet snapt zijn gepeld, je begint inzicht te krijgen. Behandel het met liefde. Bekijk het aan alle kanten als een geschenk. De inzichten die je dan krijgt, zijn volgroeid. Blijf eten van de boom des levens.

Gegevens te vinden in de theologische boeken van Friedrich Weinreb

Marijke van Proosdij

Het depot van museum Boijmans Van Beuningen

EXCURSIE

Dit jaar is een excursie gepland op **donderdag 11 mei** naar Het Depot van Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam, met lunch. Verdere informatie volgt t.z.t. in *Stemmen*.

Depot Boijmans Van Beuningen is het eerste publiek toegankelijke kunstdepot ter wereld. Het depot staat naast Museum Boijmans Van Beuningen in Museumpark te Rotterdam. Bezoekers zien het resultaat van 173 jaar verzamelen. Meer dan 151.000 verzamelde kunstwerken staan opgeslagen bij elkaar, gerangschikt en gestructureerd in veertien depotruimten met vijf klimaten. Het gebouw heeft een (letterlijk) schitterend exterieur. Op de zesde verdieping, op het dak, is een mooi panorama van de stad te bewonderen.

De dynamiek van het depot is een andere dan die van het museum: hier worden namelijk geen tentoonstellingen gemaakt, maar kan het publiek -zelfstandig of met een gids- grasduinen tussen 151.000 kunstobjecten. Het publiek kan ook meekijken met herkomstonderzoek, conservering en restauratie. U kunt zich al aanmelden voor deze excursie bij Katrijne Bezemer 071 5320438/ kbezemer@iroka.nl

Terugblik concert zondag 19 februari j.l.

Weer konden we in de Hoeksteen genieten van een concert door het dubbel blaaskwartet met contra-bas *Voor de Wind* o.l.v. Dominic Sierat.

In een volle zaal luisterden we naar een bewerking van de vrolijke ouverture uit *Die Fledermaus* van Johann Strauss, gevolgd door de *Suite Masques et Bergamasques* van Gabriel Fauré. Daarna klonk de *Pavane pour une infante défunte* van Maurice Ravel. Hij noemde het stuk een hofdans voor een dode prinses en hij koos die naam omdat hij de woordklanken van de naam zo mooi vond. De muziek roept de sfeer op van het Spaanse hof van de 17e eeuw. Het is een prachtig melancholiek stuk en na de *Boléro* Ravels bekendste werk.

De middag werd besloten met een bewerking van de Serenade deel III en IV van de Tsjechische componist Josef Suk en *March of the Toys* van de Amerikaanse cellist, dirigent en componist Victor Herbert. Het was heel interessant om werk van deze weinig bekende componisten te horen.

P. Hoekstra

Na afloop van het concert werd uitgebreid afscheid genomen van fluitist Peeke Hoekstra, het was diens laatste optreden voor zijn verhuizing.

G.H.

St Barthélemy

Het doopvont van de St Barthélemy

In Luik, in de Bartholomeuskerk, of de St Barthélemy, valt een heel mooi geelkoperen doopvont te bewonderen. Het gietwerk stamt uit de 12e eeuw en is een van de hoogtepunten van Maaslandse metaalbewerking, deze streek is rijk aan ertsen. Er werd veel prachtige religieuze kunst gemaakt, maar slechts een paar van de kunstenaars zijn met name bekend, onder andere Reinier van Hoi, hij werd beschouwd als de meest ervaren edelsmid van zijn tijd. Toen was het niet gebruikelijk dat de naam van de kunstenaar werd vermeld op het kunstwerk, maar in een van de plaatselijke kronieken staat dat een zekere Renerus Aurifaber (Rijnlandse Edelsmid) in 1125 getuige was van een opdracht door de bisschop van Luik voor een kunstwerk t.b.v. een kerk in Hoi. Men neemt veelal aan dat hij de maker is van het font. Daar is echter geen zekerheid over. In de Franse tijd is het font gelukkig in veiligheid gebracht, want Napoleon was niet zo van de religie en kerken werden vaak als stal gebruikt. Sinds 1813 staat het prachtige werkstuk in Luik. Het doopvont werd oorspronkelijk gedragen door twaalf stieren,

doopvont

doop van Craton

waarvan er nog tien over zijn. Het is versierd met bijbelse dooptafere-len in hoogrelief, waaronder de doop van Jezus, van de Romeinse centurion Cornelius en van de Griekse filosoof Craton. Jezus en Cornelius kennen we, maar de filosoof Craton was niet zo bekend.

Hij komt voor in de uiteenlopende verzameling wonderen rond de apostel Johannes, de *Handelingen van Johannes**, op schrift gesteld in de zesde eeuw.

Als filosoof verkondigde Craton zijn zienswijze in Efeze, hij was een asceet en meende dat wij ongelukkig zijn omdat we rijkdom najagen. Dat zou ons ontevreden en jaloers maken.

Het verhaal gaat dat er twee broers waren die erg onder de indruk waren van Cratons ideeën. Zij verkochten hun bezittingen en schaften met dat geld twee kostbare edelstenen aan. Vervolgens sloegen ze die in het openbaar tot gruis. De apostel Johannes zag dit gebeuren en zei tegen de broers: 'Het was niet slim om die edelstenen te vernietigen. Craton heeft wel gelijk, rijkdom maakt niet gelukkig, maar Jezus van Nazareth leert dat je je rijkdom moet uitdelen aan de armen'.

De broers waren wel terneergeslagen door deze kritische opmerking, was het verkeerd wat ze deden? Johannes raapte de stukjes edelsteen bij elkaar en plotse-ling waren ze weer heel en fonke-

lend. Craton was zo onder de indruk hiervan dat hij zich door Johannes liet dopen.

Interessant is dat in deze geschiedenis staat dat Jezus gezegd had dat je je rijkdom aan de armen moet geven, maar in de gebeurtenis van Jezus' voetwassing vlak voor zijn dood door Maria Magdalena met dure zalf (Johannes 12), werd anders gekeken naar wat je met rijkdom kunt doen.

*In het apocriefe boek *Handelingen van Johannes*, dat ook is opgenomen in de Gooische Bijbel, staan verhalen uit het leven van de apostel Johannes tijdens zijn verblijf in Klein-Azië. Johannes vertelt daar dat Jezus tijdens zijn leven op aarde een onstoffelijk lichaam droeg en dat hij tijdens zijn kruisiging niet zelf heeft geleden, maar slechts zijn lichaam.

Er staat: *toen ik hem zag lijden, hield ik het niet uit maar vluchtte naar de Olijfberg en weende over wat hem was overkomen. En toen hij op vrijdag op het zesde uur aan het kruis gehangen werd, was er duisternis over de hele aarde gekomen. En mijn heer stond in het midden van de spelonk en verlichtte me en zei: 'Johannes, voor de menigte daar beneden in Jeruzalem word ik gekruisigd en doorstoken met lansen en staven en drink ik gal en azijn. Ik spreek tot je en luister naar wat ik je zeg. Ik heb je*

ingegeven naar deze berg te gaan, opdat je zult horen wat een leerling moet vernemen van zijn leermeester en een mens van God'.

Een bijzonder soort paasverhaal. Er zijn diverse filosofische stromingen die er ook vanuit gaan dat niet het lichaam er toe doet, maar de ervaringen die men heeft, niet het materiële, maar het geestelijke is belangrijk.

Gerty Hornman

Wijkcommissie Voorburg/Leidschendam

Voorburg, april 2023

Aan de leden en vrienden van de Remonstrantse Gemeente in Voorburg, Leidschendam, Rijswijk en Den Haag (Marlot, Mariahoeve en Bezuidenhout),

Op **dinsdag 25 april 2023** van 14.30 tot circa 16.00 uur organiseert de wijkcommissie Voorburg-Leidschendam van de Remonstranten een wijkbijeenkomst in de Hoeksteen waarvoor wij de leden en vrienden van de Hoeksteen ook graag uitnodigen.

Thema: Etty Hillesum, haar leven en spiritualiteit

Sinds begin jaren tachtig zijn de dagboeken van Etty Hillesum (1914-1943) wereldwijd bekend geraakt. Toch wist Judith Koelemeijer in 'Etty Hillesum, het verhaal van haar leven' (Uitgeverij Balans, 2022) recent nog een schat aan onbekend materiaal te verzamelen en die te verwerken in een biografie over deze jonge joodse vrouw. Ook wie alles wel min of meer over en van haar te weten, ontdekt daarin toch weer nieuwe elementen, mede doordat het in een biografisch geheel is gevat. Etty's rusteloze jeugd, meerdere erotische betrekkingen met oudere mannen, linkse studentenjaren, en haar uiteindelijke keuze om 'het lot van haar volk te delen' en niet onder te duiken passeren de revue. Tenslotte maakt Koelemeijer een reconstructie van het mogelijke verloop van haar einde in Auschwitz.

Ds Antje van der Hoek heeft over dit boek een blogje geschreven dat te vinden is op de website van de Remonstranten Den Haag:

<https://denhaag.remonstranten.nl/blog/actueel/ruimte-in-jezelf-2/>

In deze wijkbijeenkomst houdt Ds Antje van der Hoek een inleiding over Etty's leven en spiritualiteit. Nadien gaan we – aan de hand van enkele tekstfragmenten – met elkaar in gesprek over de inspiratie die wij daaraan kunnen ontleen.

U bent van harte welkom!

De bijeenkomst vindt plaats in het Vrijzinnig Centrum **De Hoeksteen**, Rozenboomlaan 119 te **Voorburg, aanvang 14.30 uur**. Opgave is niet nodig.

Met een hartelijke groet, mede namens ds Antje van der Hoek

namens de wijkcommissie
Annelies van Kampen

Indien onbestelbaar: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg

AGENDA

APRIL

- zo 2 10.30 u **Hoeksteenlezing**
Een theologie voor de serieuze zoeker, spreker Hans Le Grand
- vr 7 19.30 u Goede Vrijdag Avondmaalviering
- zo 9 10.30 u Paasdienst, voorganger Katrijne Bezemer
m.m.v. Het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse
- do 13 14.30 u
ALGEMENE LEDEN VERGADERING
- vr 21 14.00 u Kring *Desgevraagd* o.l.v. Reinhold Pilipp
- zo 23 10.30 u Kerkdienst, voorganger mw. Nel Verburg m.m.v.
Het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse
- di 25 14.30 u Wijkbijeenkomst Re en VVG
- di 25 20.00 u Leeskring *Belle van Zuylen* o.l.v. Katrijne Bezemer

MEI

- zo 7 10.30 u Hoeksteenlezing *De magie van Ida Gerhardt*,
spreker Ine Zantingh
- do 11 Excursie naar het depot van Boijmans van
Beuningen, Rotterdam met lunch

Datum inleveren kopij

Wilt u de kopij voor het meinumner a.u.b. uiterlijk 13 april insturen naar stemmen@kpnmail.nl of naar Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg.

Colofon

Voorganger:
Ds. K. Bezemer,
Floris Versterlaan 23
2343 RV Oegstgeest
Tel.: 071 532 04 38
kbezemer@iroka.nl

Voorzitter:
Mw. mr. drs. F.J.R. de Boer
Tel: 070 386 95 04
fjr.deboer@hetnet.nl

Secretariaat:
W. H. Kraan
Tel.: 070 386 95 41
secretariswhkraan@gmail.com

Penningmeester
G. Vallenduuk-Visser
Tel: 0252 213 998
penningmeesterhoeksteen@gmail.com

Zaalverhuur
G. Vallenduuk-Visser
Tel: 0252 213 998
ivallenduuk@gmail.com

**Contactpersonen
ziekenhuisopnamen:**
Ds. K. Bezemer

Livestreaming
D. Corbeels - van Proosdij

Redactie Stemmen:
G. Hornman-Oldenbeuving
M. van Proosdij-v.d. Beukel
W. Toes

Eindredactie:
A.G. Spruijt
Tel.: 070 347 28 07
agspruijt@gmail.com

Bankrekeningnummer:
NL 93 INGB 0000 137735
Vereniging van Vrijzinnig Gods-
dienstigen te Voorburg

Maandblad Stemmen:
Op aanvraag via het secretariaat

Redactieadres:
stemmen@kpnmail.nl
Rozenboomlaan 119
2274 HK Voorburg

Website
www.vrijzinnigcentrumdehoeksteen.nl